

nemške gimnazije v Celju, je nastalo po vsem »rajlu« precejšnje razburjenje. Najhujši krik so zagnali odpadniki. Slovence bi bili takrat najraje kar pozabili. Burja se je prenesla tudi v »Lehrerbund«. Celjski in mariborski nemškutarji so hoteli za vsako ceno Slovence za vselej pomesti iz »Bunda«. V strupenih člankih so napovedovali boj in razkroj. Na predvečer bundovega občnega zbora so imeli v Gradcu v Ritter-saal Nemci svoja predposvetovanja. Prisostvovali smo tem tudi nekateri slov. delegatje. Z Dunaja sta došla Seitz in Täubler, ki sta z veliko govorniško ognjevitostjo opominjala k slogi. Vse argumentacije so bile bob v steno. Vsi razburjeni so zapretili nestrpni spodnještajerski rogovileži, da bodo drugi dan z bombami razpršili slovensko klerikalni učiti. tabor. Napočil je bojeviti dan. Ob določenem času je bila zbornica nabit na tlačena. Vsak delegat se je držal svoje grupacije, vladala je splošna napetost. Po dovršenih formaliteta so začeli napadati janičarji; zmerni Nemci so vsak napad kar spotoma pobili. Napovedane bombe niso dosegle našega tabora, zamrle so v lastnem taborišču. Ko je zmanjkalo nasprotniku streliva, dobi besedo **Gradišnik kot pooblaščenec slovenske delegacije**. V kratkih stavkih jim je le ta razložil stališče in sklep slovenskega štaj. učiteljskega za zagotovilo, da bo de isto sodelovalo solidarno vselej, kadar se bo ravnalo za dobrobit šole in učiteljskega. Slovensko učiteljsvo hoče naprej — ne nazaj; ono hoče zidati, ne razdirati! Gradišnik se ni izgovoril zadnjih besed, že je odmeval velikanski oglušljivi aplavz po dvorani. Hujskiči so prebledeli, grizli si v ustna, pobirali šila in kopita ter urnih krač zapustili dvorano. Zrak se je čistil, predsednik pa nadaljuje: »Was uns getrennt hat, ist bereits draußen, nun können wir ruhig weiter verhandeln...«

Daljša razprava je ugotovila, da je »Zveza spodnještajerskih učiteljev in učiteljic« neobhodno potrebna. Temu se je kaj lahko ustreglo, kajti pravila za isto so že bila potrjena in vse drugo je bilo tudi že urejeno.

Prvi predsednik Zveze je bil Gradišnik. Kot takšen je zastopal interese slov. učiteljskega v Lehrerbundu skozi več let in tako mnogo pripomogel do višjega ugleda in spoštovanja na tujem. Kar se tiče obvladavanja nemškega jezika ter znanja nemške literature, bi se bil Gradišnik lahko kosal z marsikaterim visokoizobraženim velenemcem. Nemški tovariši si niso zamanj šepetali na ušesa: »Du, hörst — der redt' aber ein anderes Deutsch wie wir.«

Nemškutarji so si za tem ustanovili Verband Lehr- und Lehrerinnen. Rogovili so doma naprej, ter bi bilo skoro prišlo do cepljenja slovenskega učiteljskega na Štajerskem. Že je bil v Maribor sklican ustanovni shod novega društva na »narodni katoliški« podlagi (Slomškarija). Gradišnik se takoj odpravi na shod. V temperamentnem govoru je opozoril navzoče na zmote in posledice. Tovarišstvo je spoznalo resnico. Razkol je bil preprečen.

V predstojem sem omenil le malo iz organizatoričnega delovanja našega organizatorja. Njegovi sovrstniki in starejši tovariši vedo gotovo več zanimivega povedati.

Poleg preminogih oklicev in raznih poročil sem zasledil v Popotniku in Učiteljskem Tovarišu več poučnih pa tudi prav zanimivih člankov največ pedagoške vsebine iz Gradišnikovega peresa. Tako n. pr.:

P. 1880. Materinščina. P. 1880. Upliv narave na človeško srce. U. T. 1880. Črtice o igri in nje važnosti za odgojo. U. T. 1880. Nekaj za uravnavo okrajnih učiteljskih knjižnic. U. T. 1880. Zakaj naj se računanje na pamet dostojno goji. U. T. 1880. Mali dodatek k ženski odgoji. Nekaj o branju. Užigalni klinčki ali žveplenice. U. T. 1881. Nekaj o predstavi velikih števil. U. T. 1881. Misli o sreči in o tem kar se je drži. U. T. 1883. Vzgleden učitelj prvenec. P. 1886. Posamezne misli o vzgoji, pouku in učiteljsstvu. P. 1887. Druga serija pod istim naslovom obravnava joč. O verstvu in pravosti. P. 1888. Novo leto. P. 1888. Učitelji slovenski. P. 1888. Obravnava

va 40. branja I. n. sl. »Sei versöhnlich« na podlagi slovenskega jezika. P. 1888. Hišna goba. P. 1889. Vstajenja dan. P. 1890. Vzpnite se učitelji slovenski U. T. 1910. Pismo starega gardista. U. T. 1913. V združiti je naša moč.

Gotovo je napisal še marsikaj sličnega. Navedel bi rad vse, a žal nimam vsega na razpolago. Učit. Tov. je v poznejših letih začel prinašati kratke članke pod naslovom »To in ono« s podpisom »Slamoštev«. Slamoštev dolgo časa nisem poznal, toda bil sem vsak dan z njim v družbi. Večkrat sva »Tovariši« pregledala vso drobnarijo. Prišel je na rešeto tudi ubogi Slamoštev. Včasih sem ga pohvalil, večkrat pa pošteno okrtal. Gradišnik mi je pri tem prav krepko pomagal. Vselej je povzročil Slamoštev dosti dvotipov in srčno — nedolžnega smeha. Spoznal sem pravega Slamoštevca še le v zadnjih člankih, ko je govoril o internih, meni povsem znanih zadevah. Slamoštev mi je zaupal, da tma še mnogo zanimivosti pripravljenih. Bolezen in smrt sta mu prežgala izmaknila pero.

Gradišnik je bil stalni poročevalec mladinskim listom pa tudi za prosveto in politiko kakor n. pr. Slovenski Narod, Domovina, Narodni List, Nova Doba itd., Grazer Tagespost.

Kot učitelj v šoli je bil pedantično natančen in vesten, strog in prizanesljiv, vrhu tega pa izborni praktik. Učni uspehi so bili vedno nad vse povoljni. Njegovi učenci so bili vedno najboljši leopiscipi na zavodu. Koliko so se potrudili drugi nad vse marljivi in zmožni tovariši, da bi dosegli enake ali vsaj približno enake uspehe, a bilo je zaman.

Njegovih priprostitih mladini namenjenih nagovorov ob šolskem sklepu ali ob priliki kakih drugih svečanosti so se že v naprej veselili otroci, učitelji in občinstvo. Posledice navdušenja so se večkrat še na ulici pokazale.

Mladino, ki je ostavila domači zavod, je z očetovsko skrbnostjo spremljal tudi na poznejših poteh v življenju. Dijaki so se tega prav dobro zavedali. Abiturijente so ga vsako leto vabili na svoje odhodnice. Šel je vselej med nje in se z njimi veselil. Ob slovesu jim je podal še nekaj napotkov, katere mu je plemenita duša narekovala.

Narodnih prireditelj se je rad udeleževal. Veselil se je vsakega uspeha in napredka in bil dostikrat tudi strog kritik. V ospredje se ni nikdar postavljaj.

Voditeljske dolžnosti je opravljal natančno, je kakor bi trebal. Navadne stvari je reševal kar pošteno — obratno. Nerešenih aktov na njegovi mizi ni bilo videti.

Podrejenemu učiteljsstvu je bil oprezen voditelj in nadebrotihotnejši predstojnik — ne, on nam ni bil predstojnik, tovariš in pravem pomenu besede, dober prijatelj nam je bil. Po očetovsko je skrbel za nas. Naslova »nadučitelj« ali kaj enakega ni rad slišal iz ust tovarišev. On nam ni ukazoval, ni žugal, ni rentalil, ne grajal, pa vendar je bilo povsod vse v najlepšem redu. Vzorna disciplina, skupni nastopi in odkrito tovarišstvo so vzbudili pozornost celo v nasprotni nam javnosti. Večkrat se je sam prepričal o uspehih na zavodu; povedal je, kaj mu ugaja, malo pohvalil, malo vzdobujal — a zadovoljnost mu je sijala iz obraza in iz vsake kretne elegantne živahnosti. Tovariši so se z večjim veseljem poprijeli dela že zaradi dobre stvari same na sebi, a tudi radi tega, da ustrezajo želji uvidnemu predstojniku. Če je Gradišnik opazil, da je tovariš ali tovarišica v kaki zadevi ali stiski, ponudil mu je iz lastnega nagiba svojo podporo. Za tovariše je imel vselej čuteče srce in odprte roke. Živeli smo familljarno življenje. Pri vsem tem pa je užival spoštovanje v toliki meri kakor malokdo drugi.

Tako n. pr. se spominjam, kadar so imeli tovariši kako posebno prošnjo do njega, mso šli naravnost k njemu; prišli so do mene, da posredujem in ugadam pot. Poslušal je, se ljubeznivo nasmešnil in dejal: »Moj Bog, to je vendar samo ob sebi razumljivo«. Naj pripomnim še enkrat: lepše vzajemnosti, lepšega soglasja in večje odkritosrčnosti, kakor pod vodstvom

Gradišnikovim si sploh misliti ne morem. Bilo je rajsko lepo. Pod Gradišnikovim vodstvom je služilo 25 učiteljev.

Razmere med Gradišnikom in duhovščino so bile do gotove dobe prav povoljne. Duhovščini je načeloval takrat opat Ogradi od l. 1876. do 1921. Bil je blag mož, mirnega značaja. Kot zastopnik cerkve v krajnem in okrajnem šolskem svetu se mora priznati, da je bil šoli naklonjen. Z Gradišnikom sta se razumela in se medsebojno spoštovala.

Pod Gradišnikovim vodstvom je na zavodu katehiziralo 14 katehetov. Z 12. smo izhajali prav dobro, z dvema pa ne.

Po smrti nadučitelja Kodermana, kateri je bil zastopnik učiteljskega v okrajnem šolskem svetu, je učiteljsvo izvolilo Gradišnika svojim zastopnikom. Kot takšen je več let z vso odločnostjo in nenustrašenostjo zastopal interese šolstva in učiteljskega. Pogostoma si je naprtl sitnosti in odgovornosti; pozabil je vse, počutil se je vselej zadovoljnega in srečnega ob zavesti, da je tovarišu pomagal.

Gospodi pri zeleni mizi niso ugajali tako samozavestni nastopi »učitelja«. Pritiskati bi bil moral navzdol in ponižno gledati navzgor. Gradišnik je zastopal stališče: da pritisk vzbuja odpor in da vsak, ki vestno opravlja svoje dolžnosti, sme zreti tudi ponosno navzgor.

Čas ne čaka! Prebivalstvo je naraščalo. Šola se je širila. Prihajale so nove učne moči. L. 1916. je bila v Celju napovedana bi

Usoda je hotela, da je prišel ravno to leto na zavod nov katehet posebnih nazorov. Nekoga dne pripelje s seboj o. patra, kateri mu naj pomaga pri katehezi brez vsakega uradnega obvestila. Prihod škofa je katehetu povzročil dosti skrbi. Njegove odredbe glede škofovega sprejema Gradišniku niso ugajale, zategadelj je prišla ta točka na dnevni red lokalne konference. Pri isti je Gradišnik izjavil, da se on kot učitelj in voditelj ne udeležijo sprejema; ta svoj sklep je z zelo tehtnimi razlogi podprl, ostalemu učiteljsstvu je pa pustil proste roke. Učiteljsvo je soglašalo temu predlogu iz naslednjih razlogov:

1. Sprejem škofa ne more spadati med verske vaje, tedaj po zakonu ni predpisan.
 2. Mesne šole v Celju kakor gimnazija, meščanske šole in ljudske šole se škofovega sprejema navadno niso udeleževale.
 3. Šola šolskih sester je zasebni škofov zavod, ter tamkajšne odredbe za tujašna šola ne morejo biti merodajne.
 4. Nadzorstvo mladine je po navzočnosti katehetov in staršev dovolj zajamčeno.
- Za sprejem škofa je poleg cerkvenega zastopstva glasoval eden učitelj in se je isti sprejema tudi udeležil. Takoj po škofovem sprejemu je bila palica nad Gradišnikovo glavo prelomljena. Skoro vsa javnost z inteligenco vred je obsojala to »strašno netaktnost«. Med temi je bil žal tudi precejšnji trop tovarišev. Le malo mož je presojalo zadevo stvarno in mirno. Z ulice se je prenesel vihar v časopisje. Goste pušice so frčale iz enega tabora v drugega in obratno. Da žrjavica doma ni ugasnila zato sta v prav obilni meri skrbela oba že omenjena kateheta. V tej dobi se nam je naprtlo mnogo krivic in razneslo mnogo neresnice. Gradišnik je ostal pri vsej gonji miren, dostojen in pripraven.

Vihar se je polagoma navidezno umiril a proti Gradišniku se je na tihem strnilo več visokih gospodov različnega poklica z namenom, da Gradišnika sukcesivno dvignejo. Gradišnik si je pa vedno bil v svesti, da mu nihče ne more do živga, ker izpolnjuje on kakor tudi podrejeno učiteljsvo največje svoje dolžnosti — ali motil se je, Nasprotniki so se ga lotili ravno na tem mestu, ker so opazili, da ga vsako predbacivanje silno zaboli. Neprestano so metali pušice v tako občutljivo rano. Dolgo časa je ostal Gradišnik heroično miren, naposled je pa začel omahovati. Zgubil je veselje do dela in odložil je častna mesta. Nekoga dne mi ves potrpe pove, da je odložil tudi mandat kot zastopnik v okrajnem šolskem svetu. Zakaj — tega mi ni povedal, dasiravno se mu je očitilo, da krši uradno taj-

nost. Slutil sem, da se zbirajo zopet temni oblaki. Mandat zastopnika je bil na novo razpisan. Vse učiteljsvo je soglasno zopet izvolilo Gradišnika svojim zastopnikom. Vlada volitve ni potrdila.

Prišlo je novo šolsko leto, nove homatije, šolsko poslopje je premajhno, prostori nedostati, vzporednice so se nahajale sredi mesta v zasebni hiši z mnogimi strankami. Ti nedostaki in pogosta menjava učnega osobja so povzročili vodstvu vsako leto zlasti ob pričetku dosti skrbi. Ali vselej je šlo gladko. Tovariši nismo poznali nepremagljivih težkoč, ne protekcije, ne zavajanja in vedeli smo vsi, da hoče vodstvo ustreči vsakomur in se potruditi biti pravilno. Te pot je začelo šepetati. Na pritisk svojih somišljenikov se je pritožil eden učitelj, znan od škofovega sprejema, radi krivične porazdelitve razredov. Gradišnik mu je bil prisodil 3. razred na temeljni šoli, on je pa zahteval 1. razred. Čudno! Ravno ta učitelj je ob moji pričujočnosti pri svojem prvem nastopu Gradišniku izjavil, da sprejme rad vsak razred, le samo prvega ne, ker mu ne dostaje dovolj prakse pri novincih. Okrajni šolski svet je vodstvo ukazal, da ima tožitelju prisoditi 1. ali 2. razred. Gradišnik je odgovoril: da se je s poukom že pričelo, da je upoštevaloj §. 139. šol. in uč. reda porazdelil razrede po svoji najboljši vesti in najboljšem prepričanju ter da ukazu ne more ugoditi, ker mu nedostaje zakonite podlage.

Radi formalnega pogoška, katerega je Gradišnikov odgovor vseboval, je nastal v nasprotnem taboru vzradoščen halo! Drugi dan 27. septembra pred začetkom šole je bil Gradišnik suspendiran od službe in vodstva. Vodstvo se je izročilo tožitelju. Obenem se je na podlagi označene pritožbe vpeljala disciplinarna preiskava proti njemu in vsem učiteljem, kateri se škofovega sprejema niso udeležili. Disciplinarna preiskava je trajala od 24. novembra 1909. do 16. marca 1911.

Preiskava je spravila same malenkosti in smešna predbacivanja na dan. Nas tovariše se je sukcesivno izključilo iz disciplinarnega postopanja, Gradišnik pa je moral pred disciplinarni senat v Gradec.

Nas, ki smo zvesto stali za Gradišnikom, niso marali nikjer poslušati. Oktobra 1909. mi je pisal iz Gradca tudi to-le: »O svoji zadevi sem se že na več straneh informiral. Ta akt samohotnosti je ustvaril precedens, ki utesne imeti zle posledice za vse štajersko učiteljsvo. Vesolna naša organizacija — ne glede na to, če jaz z vidika zginem ali ne — se mora z njim baviti.

Sicer pa se nič bati ter neizprosno vztrajati na stališču prava! Tako menda pa vendar ne pojde, kot srčno želé gotovi gg. v Celju.«

Na dan disciplinarne obravnave v Gradcu je Gradišnik stoječ ob telefonu slišal sam, kako se je klerikalni spodnještajerski poslanec v Zagrebu živo zanimal za izid njegove zadeve.

V Gradcu bi bil Gradišnik oproščen, ako bi ne bil vmes igral birokratizem svoje odločilne vloge. Birokratizem je v tem slučaju nagradil poštenost, vestno delo in poštrevanost z ukorom in grajo. Gradišnik je bil tudi gmotno oškodovan. Za tri leta se mu je odtgnila zaslužena kvinkventija. To je bilo odlikovanje zaslužnemu pedagogu in odličnemu učiteljskemu organizatorju. Ko se spominjam ob tej priliki še raznih drugih podrobnosti, katere so se vzpirzajale napram značajnemu in plemenitemu Gradišniku, me prevzame jad in žalost. Kako je sodil Gradišnik o tem sam, nam dovolj jasno pove v zadnjem odstavku svojega pisma, katerega je priobčil Učiteljski Tovariš dne 7. januarja 1910, ki se glasi: »Nesebično sem rad vselej pomagal, kjer je šlo za dobrobit naših šolskih in stanovskih teženj. Često sem pustil tudi najdražje svoje — mislim na obitelj svojo — v nemar, le da sem mogel slabe sile svoje posvetiti blagru našega stanu. In kaj sem doživel? Delovanje moje se nagiba zatonu; dosegel pa nisem nič drugega nego razočaranja in — prevare... Toda nič

LISTEK.

LEOP. LEVSTIK:

V spomin tov. Vinku Klanšku.

bivšemu predsedniku Tržiškega krožka Učiteljskega društva za krški okraj.

Na tržiškem pokopališču je našel naš nepozabni tovariš Vinko svoj poslednji počitek. V tesnem grobu se je umirilo njegovo blago srce, ki je tako žarko utripalo za izročeno mu mladino, za naš mili narod in ljubljeno domovino.

Onemel je jezik, ki je navduševal rojake za vzvišene vzore, ki je podžigal svoje tovariše za prosvetno delo med narodom.

Z globoko žalostjo nas je presunila vest, da je za vedno šel od nas, da smo izgubili enega izmed najboljših tovarišev, enega izmed najvestejših, najdelavnejših članov naše organizacije.

Ni nam bilo mogoče vsem, da bi ga spremlili na zadnji poti, prepozno nam je došla vest o njegovih prerani smrti, zato pa smo ob priliki društvenega zborovanja v Trzišču dne 7. oktobra obiskali njegov prerani grob, nele tovariši in tovarišice tržiškega krožka, temveč tudi drugi tovariši iz okraja, da počastimo njegov spomin.

Zroč na grob millega tovariša se nam zdi, kakor da bi smrt namenoma iskala najboljših

med nami. Toda kruta smrt mu je strla samo šibko telo, njegov spomin pa je večen. Seme, ki ga je vsejal v nežna, mlada srca in med narod, bo rodilo stoteren sad.

Svoje nazore in smernice svojega delovanja nam je sam izrazil v lepih besedah, ki nam jih je govoril ob priliki našega zborovanja v Mokronogu, dne 7. aprila min. l. — ki so zabeležene tudi v zapisniku. Rekel je: »Na vseh naših zborovanjih, vselej in povsod naj nas spremlja velika misel nesebičnega in smotrenega dela za povzdigo šole, naroda in stanu. Jasno je začrtana naša pot — naše misli gredo više in više... Zavedajmo se, da je šola svetišče, kamor stopajmo premišljeno pripravljene duše, da je mladina ideal, nam izročena v oblikovanje, vedimo, da je med široko ljudsko maso naša izvenšolska delavnica, v katero stopamo ob vsaki priliki ter ne poznamo uradnih dni in ur, ampak delamo vedno in vsepovsod — in to nam bodi za uspehe najboljša garancija. Ne zabimo bratov onkraj, ker so naše krvi in pomagajmo jim kvišku.

Jasna misel in široka močna volja sta iz našega nepozabnega tovariša napravili idealista, oduševljenca človeka, ki silno ljubi in silno delati — ter trdno veruje v to, kar govori. V šibkem telesu je bila močna in silna volja — in vse njegovo delo je prešinjal princip Jugoslovanstva.

Šola mu je bila svetišče, v katero je jemal seboj sliko trpečega človeštva in svobodne domovine, da vzbudi v mladini usmiljenje do prvega, a ljubezen do druge. Iskrena vdanost, neodoljiva ljubezen do mladine mu je napravila šolo za »življenja magistrala«.

Učitelju je treba več srca nego učenosti. Samo dober, čist, plemenit značaj zamore vzgajati plemenite, značajne ljudi. Na značajnosti slovi vse družabno življenje, na značajnega človeka se smeš vselej zanašati, o njem vselej več, kar smeš od njega pričakovati.

In tak plemenit značaj je bil naš dragi Vinko, ki se je vedno ravnal po besedah našega pesnika — preroka Sim. Gregorčiča:

Značajan sam, še v ljudstvu značaj oživljaj, utrluj, krepčaj!
Na to mi prvo skrb obračaj,
to naša je naloga zdaj!

In s tem je izpolnjeval eno najvažnejših nalog vzgojiteljev Jugoslavije.

Pravi narodni vzgojitelj mora biti predvsem strog proti samemu sebi, naučiti se mora poštrevanosti, biti mora jeklen značaj. Samo tisti, ki je do skrajnosti nesebičen, vzgojitelj v idealnem smislu, bo resnično uspešno vplival na druge.

Idealen učitelj pa mora računati tudi s tem, da ravno najboljšega učitelja, ki resno, smatra svojo visoko nalogo, ljudje kaj radi napačno razumevajo.

Pokojni naš tovariš se je zavedal, da sta obsto in lepša bodočnost naše države odvisna le od naše mladine, kateri sužnost še ni strla duha. Zato nikdar ni prenehal navduševati mladino za narodnostni in državni ideal — dobro vedoč, da narod, ki izgubi ta ideal, preneha biti narod, postane suženj ter propade gospodarsko, socialno in moralno.

Prepričani smo, da bo mladina, ki ima take vrle vzgojitelje in učitelje, kakršen je bil pokojni naš tovariš, zmožna streti tiranijo fraz in demagoštvu in splošne sebičnosti, ki je zavladala med našim narodom — in razviti zastavo državljanske in socialne svobode, ki je namočena v krvi naših junakov in narodnih mučnikov.

Z istim idealizmom, s katerim je nastopala slovenska mladina v dobi našega narodnega preporoda, nadaljevati moramo delo sedaj, ako hočemo ohraniti velike plodove svetovne vojne, ter položiti trajno podlago naši bodočnosti.

Pokojni tovariš je bil tudi zvest, delaven član naše organizacije. Zavedal se je, da je v njej moč učiteljskega, da si samo v njej zamoremo izboljšati svoj položaj. — Zavedal se je pa

re del! Srce moje je ostalo tisto, četudi je par-
krat že bilo na tem, da počni od velike — boli...

Želim le drugim več sreče v boju za ide-
ale svojega stanu, nego je tiste prisodila neiz-
prosna usoda meni.

Svoji obitelji, katere se spominja v pred-
stojemem pismu, je bil dober, skrben oče. Lju-
bezni do svojih dragih ni mnogo kazal na zu-
nat, hranil je ta biser globoko v srcu svojem
bolj sam za se.

Sovraštva Gradišnik ni poznal. Svojim na-
sprotnikom je odpustil vse, tudi onemu, ki mu
je pripravil toliko bridkih ur. Prijateljsko sta
zopet občevala.

Rodno zemljo je pokojnik iskreno ljubil.
Ah, kako se je veselil vsakega napredka, vsake-
ga uspeha. Višja gosposka ga je menda prav
radi tega imela zabelježenega pod »p. v.« Ko so
v Celju ob državnem prevratu l. 1918, zavirale
v prvič slovenske zastave in se je pomikala
impozantna povorka po ulicah z več sto zasta-
vicami je ginen vzklilnil: »Prijatelj, da sem jaz
še to doživel, zdaj rad umrjem.«

Gradišnika sem spoznal ob prvem Zavezi-
nem zborovanju v Ljubljani. Prijateljstvo sva
sklenila pri prvem Zavezinem zborovanju v Go-
rici. Na okoliški šoli v Celju je bil ta vzor učitelja
24 let moj voditelj in zvest prijatelj. Ves ta
čas sva bila skupaj pri delu, skupaj v prostem
času, skupaj doma, skupaj na zborovanjih, sku-
paj po tujem svetu. Dan za dnem sva živela

»p. v.« — politisch verdächtig.

v najlepšem soglasju. Nobena sila ni mogla ska-
liti najinega tako lepega soglasja. Tako zvesto
vdanih prijateljev je le malo. Z mano se je
smehljaj in z mano vred je bil srečen, kadar se
je meni nasmešnilo solnce sreče. Zvesto mi je
stal ob strani, kadar sem zaječal pod trdimi
udarci neizprosne usode. Razumel me je, kadar
sem postal gostobeseden: razumel me je, kadar
sem molčal. Kadar se je meni porosilo oko, po-
rosilo se je oko tudi njemu. Tolažilne njegove be-
sede so vselej blagodejno učinkovale.

Zadnja leta je začel Gradišnik tožiti, da ga
zapuščajo moči, ker le malo ali nič ne spi. Bilo
je opaziti spremembo, pa za nekaj tednov se je
zopet obrnilo na bolje. Da bi ga utegnili tako
hitro zgubiti, na to nihče ni mislil ni. Zdravnik mu
je nasvetoval Lassnitzhöhe radi premembe zra-
ka in miru. Gradišnik ni rad zapustil doma. Zad-
njo konferenco je vodil meseca novembra 1920.
Poslovil se je od nas, češ, da je to menda zad-
nja konferenca, katero on vodi. Tesno nam je
bilo pri srcu, akoravno smo upali, da se nam
povrne zdrav nazaj. Motili smo se.

Srce, ki je tako vroče in čuteče bilo za
dobrobit šole in učiteljstva, za blagor naroda in
domovine, to srce je nehalo biti. Skromni spo-
menik, katerega so postavili hvaležni tovariši iz
širne nove naše domovine nam kaže kraj, kjer
počivajo zemeljski ostanki nesebično delavnega
učitelja, najčistejšega značaja. Blagostovljena
mu naj bo zemlja domača.

Slava njegovemu spominu!

Fran Krajnc.

Prva slovenska uradna učiteljska konferenca v Prekmurju.

Dne 23. septembra se je vršila v Mur-
ski Soboti prva uradna konferenca celo-
kuncna učiteljstva v Prekmurju. V zve-
slem in nadpolnim pričakovanjem smo
se zbrali ta dan v prostorni, okrašeni te-
lovadnici, da si pogledamo osebno v oči,
da si podamo roke da se spoznamo kot
čani istega poklica kot bratje in sestre
istega naroda, kot državljani iste očet-
njave. Velepomemben zgodovinski dan.

Okrajni šolski nadzornik, g. Rado
Jurko, otvori nekoliko po 9. uri konferen-
co s pozdravnim nagovorom prisotnemu
dvornemu svetniku ter višjemu šolskemu
nadzorniku g. Engelbertu Ganglu, okraj-
nemu gl. g. dr. Lipovšku, okr. šol. nadz.
g. Finku ter zbranemu učiteljstvu. Kralja
Petra Osvoboditelja se spominimo s tri-
kratnim »Slava«. Njih. Veličanstvoma
kralju Aleksandru in kraljici odpodlje učitelj-
stvo vdanostno brzojavko ter zapoje
»Bože pravde«. Namestnikom imenuje g.
predsednik tov. Avg. Požegaria ter Jos.
Titana, zapisnikarjem pa se določita tov.
Čuček in ga. Prelogova.

Predsednik Jurko podaja v obšir-
nem poročilu o splošnih opaznih pedagog.
didakt. in administrativnega značaja. Kot
dolgoletni praktik v šolskem delu in
upravnih zadevah poda obilico migljajev
in nasvetov ki bi naj odstranili razne ne-
dostanke pri našem delu. Povdarja poseb-
no, da sicer priznava in upošteva šte-
vilne zapreke in ovire šolskih uspehov,
da pa vsekakor zamore učiteljeva dosled-
nost in vnema v poklicni zvestobi mar-
sikal paralizirati. Da bi rodili stvarni in
resni opomini obilnega sadu!

Za poročilom gosp. predsednika sledi
podajanje tov. g. Spragerja, naduč. v
Beččin ki razpravlja o glavnih temi:
»Delovanje prekm. učiteljstva
v šoli in zunaj nje v smislu na-
rodnega ujedinjenja in držav-
ne misli.« Z napeto pozornostjo sledijo
poslušalci izbornemu referatu. Podrobno
in vsestransko pogovori referent šolske
in izvenšolske možnosti, ozir. ovire naše-
ga dela v smislu teme. Splošno je uga'al

nasvet, da pospešimo delo ujedinjenja s
spoznavanjem mladine potom popisova-
nja, torej z organiziranjem prijateljstva
med jugoslovansko mladino. Številne te-
ze iz obsežnega gradiva obveljajo z bur-
nim odobravanjem. Tov. Avg. Požegar
pripomni, da je proces ujedinjenja ojašan
potom altruizma ki dopušča medsebojne
koncesije, katerih današnji politični in
gospodarski egoizem ne pozna. Medse-
bojna odvisnost nam nalaga medsebojno
dolžnost obzirnosti in strpnosti. Človeška
družba ne sme biti družba mrzlih kalku-
lantov, ampak družba gorkih poznaval-
cev človeške osebe. Torej več altruizma
v mišljenju čustvovanju in dejanju.

Sledi referat tov. g. Kontlerja: »Ka-
ko na se vzgaja šolska mladi-
na madjarske in nemške narod-
nosti, da vzljubi jugoslovansko
državo kot svojo domovino.«
Tov. g. Kontler je prekmurski do-
mačin, ki pozna trdo zgodovino svoje
krajin. Tembolji ljubi svoj dom, narod in
državo. V pesniško lepi obliki razvija
vznešeno vsebino svojega poročila ter od-
krije z naravno resničnim čustvovanjem
vse svoje notranje vezi do rodne zemlje
— do naroda, Navdušuje vedno bolj in
višje za ljubo našo očetnjavo. Srečna
mladina srečni dorasli, ki imate priliko
uživati duševno občevanje s takim domo-
in rodoljubom. G. Kontler žanje splošno
priznanje.

Nato povzame g. dv. sv. Gangl besed-
do. Globoka resnoba se nas loti ob vele-
pomembnem nagovoru. Mogočna pomem-
bnost besed nam seza v um in srce naše.
Užitek takšnega govora doživlja človek
le redko. »Nikdo ni nadomestljiv med
nami, pravi g. govornik — s povzdign-
jenim glasom. In res, tako je! Vsakdo
ima svoje mesto v človeški družbi vsak-
do sam je v svoji veljave, ki jo meri-
mo le z delom, z delom, ki donaja splošno
zadovoljnost in srečo. Naša mlada država
je velika in mnogo dela nas čaka. Domo-
vina in narod nas kliče da zastavimo
vse svoje telesne in duševne moči, da

za njegovo izobraževanje. — In to ljubezen
je imel naš nepozabni tovariš v največji meri. Ni
ga več med nami, toda njegov spomin živi, živi
duh njegovih idej in nazorov, živi volja in ener-
gija do dela, ki jo je vžil v svoje učence in svo-
je tovariše.

Tiho, mirno a smoteno in plodonosno je
bilo njegovo delovanje. S svojim delom se je po-
stavil sam najlepši spomenik.

Kakšen spomenik pa naj mu postavimo mi,
njegovi tovariši? Papir strojni, kamen je miz-
zel. —

V svoja srca mu postavimo spomenik, v
srca naše mladine ga vsajajmo, — spomenik lju-
bezni, tisto svetlino, za katero so umirali in še
v smrti verovali boritelji za naše narodno osvo-
bojenje — naši narodni mučeniki — v slavni,
mogočni in ujedinjeni dom. —

Vsak dan sadimo, vsako uro prilivajmo, da
ga prepletejo skozinsko korenine in korenine
— da se zrastejo v en sam velikanski spomenik,
ki bo še poznim rodovom pričal o domovinski
ljubezni in plodonosnem delovanju jugoslovans-
kega učiteljstva.

Počivaj v miru, nepozabni naš Vinko, lahka
Ti zemljica Jugoslovanska! —

—*—

postanemo močni in srečni. Skrb za iz-
obrazbo naroda imamo v prvi vrsti učitelji
— učiteljice. I to moramo biti sami
dovolj vneti in skrbni. Mi smo nade tro-
jedinega naroda, ki jo najlažje spolnjuje-
mo, ako smo sami duševno ujedinjeni,
ujedinjeni v smeri: »vse za narod, dom
in očetnjavo.«

Med predlogi je najvažnejši oni, ki
želi skorajšnjo ureditev vprašanja šol.
zemljišč v Prekmurju. Tov. g. Gaberc sli-
ka prav temperamentno predmetne raz-
mere, okr. gl. g. Lipovšek pa izjavi, da to
vprašanje radi pravnih težkoč še čaka
rešitve.

Okr. š. nadz. zaključí konferenco z
iskreno željo, da bi bila močen pogon k
smotrenemu delu na polju šolstva in pro-
svete sploh. Tov. Požegar izreče koneč-
no zahvalo in veselje na lepi uspelosti
konference, ki bo sigurno ojačila in poži-
vila poklicni idealizem prekmurskega
učiteljstva.

Tovariši, tovarišice! Nikar kolebati
semtertja! Vsega ne moremo, kar zahteva
ali želi široki svet. Eden cilj imamo vsi:
»Delajmo in skrbimo za domovino, ki
dela in skrbi za nas!«

Neodrešena domovina.

—r Slovensko šolsko društvo v Ce-
lovcu, Vetrinjsko obmestje 26/L, levo, je
povodom druge obletnice plebiscita ob-
novilo svoje delo. V prvi vrsti zbira da-
rove, ki se bodo redno izkazovali v »Ko-
roškem Slovcu«. S. Š. D. ima enak
namen, kakor družba sv. Cirila in Me-
toda.

—r Spomenik na grob. Skoraj po
treh dolgih letih se je moglo končno od-
dolžiti učiteljstvo postojanskega okraja,
ki je postavilo dne 12. oktobra t. l. v
Zagorju na Krasu na grob spomenik eni
izmed najboljših in najvestnejših naših
tovarišic — ranjki učiteljici Marici Do-
vganovi. Pri tem činu stanovske pietete
se je zbralo 35 tovarišev(-ic). — Blaga
rajnika Marica je bila rojena v Ljubljani
l. 1875. ter nastopila po dovršenih študi-
jah prvo službo l. 1895. na Blokah pri
Cerknici, odkoder je prišla na lastno
prošnjo v Zagorje na Krasu l. 1897., kjer
je potem službovala ves čas do svoje za-
lžbog mnogo prezgodnje smrti dne 21. ja-
nuarja l. 1919. — Pokojnica je bila vzor
prave slovenske učiteljice, ki je z vso
vnemo poučevala njej izročeno deco.
Delovala pa je tudi izven šole pri mnogih
narodnih prireditvah, vsled česar jo
imajo v najboljšem spominu ohranjeno
predvsem prebivalci zagorske šolske
občine. Marica Dovganova pa je bila ob-
enem naša najboljša tovarišica; kajti ni
ga bilo zborovanja, ki bi ga ne bila pose-
tila. Ohranimo jo zato v najboljšem spo-
minu zlasti tovarišice, ki naj bi jo po-
snemale predvsem v delavnosti in vnemi
za narod in domovino!

Trgovsko-obrtno in kmetijsko šolstvo.

—t Dolg »Odbora za obrtno-nadalje-
valne šole v Ljubljani učiteljstvu. Četr-
ti mesec že poteka, kar je dolžan gori ome-
njeni odbor učiteljstvu v Ljubljani plačo
za zadnji mesec pouka in voditeljem vod-
stveno nagrado celo za celo leto. Kljub
temu pa se odbor niti ne zgane, da bi iz-
plačal učiteljstvu zaslužek. To je vendar
višek sramote da je sploh mogoče tako
postopanje. Obrtnik zahteva za vsako
delo takoj plačilo in tudi pri učiteljstvu ne
dela izjeme. Čudno, da vlada ta malomar-
nost samo v Ljubljani, medtem ko v dru-
gih krajih ni takih zanikernih malomarno-
sti. Najprimernejši odgovor bi bil, da bi
oddalo učiteljstvo zadevo kakemu odvet-
niku da iztirja denar sodniško in da v
bodoče zahteva plačilo v naprej.

—t Nov nadzornik za obrtno-nada-
ljevalne šole. Ker je dosežani nadzornik
obrotno-nadaljevalnih šol v Sloveniji gosp.
univerzitetni profesor inž. J. Foerster od-
ložil nadzorstvo teh šol, je oddelek mini-
strstva trgovine in industrije imenoval g.
Mihaela Presla, prof. na tehniški
srednji šoli v Ljubljani, za nadzornika
imenovanih šol.

—t Vprašanje obrtno-nadaljevalne
šole v Kočevju. Obrtno-nadaljevalne šole
tudi letos še niso otvorili. To pa zato, ker
zahtevajo Nemci v njej nemški učni je-
zik, Slovenci pa seveda slovenskega.
Dokler se ne doseže sporazum, mora biti
obrotna mladina brez tako potrebnega po-
uka. — Ali je res obzirnost na naši stran-
ni tako velika, da mora zaradi nemške
nestrpnosti trpeti naš naraščaj?

Iz Jugoslavije.

— Pojasnilo: Ravnatelj meščanske šole v
Trzinu g. Albin Lajovic, priobčil je v 228 štev.
»Napreja« z dne 10. oktobra članek pod naslo-

vom: »Se blejske resolucije učiteljstva«. V sredi
predzadnjega odstavka navaja sledeče trditve:
»Treba bo povedati, da naj se, če se že mora
varčevati pri vseh mogočih stvareh, ukinejo do-
pusti vsem, ki so kot n. pr. nadučitelj M. iz Tr-
sta na dopustu s polno plačo za to, da opravlja
posle tajnika na konservatoriju, kjer ima mastno
plačo, posle tajnika pri »Jugoslovanski Matici«,

kjer ima še mastnejšo plačo, torej tri plače naen-
krat, učiteljica ženskih ročnih del pa dobi, kot
poroča »Učit. Tovariš« za tridesetletno službova-
nje 12¹/₂ Din na teden za osem tedenskih ur. —
Te Lajevičeve trditve se nanašajo na podpisane-
ca. Ne radi sebe, ampak radi Jugoslovanske Ma-
tice jih ugotavljam in povdarjam sledeče. — Po
svojem odhodu s Koroške, 29. oktobra 1920 sem
se trenutno, ker sem bil brez učnega mesta na-
selil v Kranju. Takoj na to, so me naprosili raz-
ni gospodje, ki so ustanovili Jugoslovansko Ma-
tico, da bi prevzel tajništvo Jugoslovanske Ma-
tice ter jo organiziral v Sloveniji. Dne 8. decem-
bra je dobila Jugoslovanska Matica, tako od po-
verjenjstva za uk in bogočastje, kakor tudi od
Višjega šolskega sveta zagotovilo, da se mi da
za delovanje pri Jugoslovanski Matici trileten
dopust. Nato sem dne 17. januarja 1921 stopil v
pisarno Jugoslovanske Matice. Od tega časa pa
do konca majnika sem živel s svojo družino v
Kranju, deloma pa sam v Ljubljani in se vozil s
Kranja v Ljubljano pa zopet nazaj. Za ta čas mi
je priznal odbor, vsled dvojnega gospodinjstva
dnevno 50 K, kakor so imeli takrat enake ali
višje dnevnice vsi državni nastavljeni s dvo-
nim gospodinjstvom. Te dnevnice, prejele za me-
sece februar, marec, april in delno za januar in
maj, so moja edina plača, katero sem prejel od
Jugoslovanske Matice do danes. V prvi polovici
leta 1921. je poslovala v Ljubljani vladna komi-
sija, koji so bile poverjene predpriprave za prev-
zem konservatorija Glasbene Matice v Ljubljani
v državno upravo. Poleg notranje uredbe imela
je ta komisija, kateri je predsedoval rektor uni-
verze dr. Gojmir Krek tudi nalog, staviti vse
terno predloge za imenovanje osebja na držav-
nem konservatoriju. Ker sem bil predlagan od
te komisije kot edini za administrativno vod-
stvo konservatorija, sem vstopil dne 15. maja
1921 z dovoljenjem naše naučne uprave v pi-
sarno »Glasbene Matice«, da se vplejem v ad-
ministrativne posle. Vsled štedenja v državnem
proračunu se podržavljenje konservatorija ni iz-
vršilo, ostal pa sem vsled želje odbora »Glas-
bene Matice« in ravnateljstva konservatorija še
nadalje v pisarni »Glasbene Matice« ter preje-
mam za ta posel nagrado. Po mojem skromnem
mnenju sem za to nagrado upravičen, ker delam
dnevno najmanj 10 ur skupno, deloma v pisarni
Jugoslovanske Matice, deloma pa v pisarni kon-
servatorija. Dne 1. septembra letošnjega leta pa
so mi bile ukinjene draginske doklade, tako, da
prejemam sedaj od svoje učiteljske plače le 335
Din in skupno z nagrado pri Glasbeni Matici pa
manj, kakor pa bi prejemal učiteljske plače mor-
da le za 4—5 ur dnevnega dela. Toliko resnici na
lubo. — Od gospoda ravnatelja pričakujem, da
verjame mojemu pojasnilu, v nasprotnem stua-
ju pa naj se obrne na pokrajinski odbor Jugoslo-
venske Matice odnosno na odbor Glasbene Ma-
tice v Ljubljani. Ker pa sem prepričan, da je tu-
di član Jugoslovanske Matice, so mu na razpolo-
go vse Matične blagajniške knjige, da se iz njih
prepriča o resničnosti moje »še mastnejše plače
pri Jugoslovanski Matici.« — V Ljubljani, dne
10. oktobra 1922. — Karel Mahkota.

— Z imeni na dan! Klerikalno časo-
pisje že nekaj časa rogovili v javnosti z
nekimi namišljenimi disciplinarnimi pre-
mestitvami na bivšem Štajerskem, ne
pove pa nobenih imen in konkretnih po-
datkov. To jezuitsko zavijanje oči in »fo-
panje« javnosti se vrši že nekaj dni in si-
stematično. V zadnjem času pa se sklicu-
je tudi na naš list. Ker nam o zadevi ni
ničesar znanega, pozivamo navedene li-
ste, da naj pridejo kar z imeni na dan in
konkretnimi slučajji. Na tako naivno-zlob-
no rogovilenje in ribarenje v kalnem pa
smo prepričani, da ne bo dobiti nobenega
kalina. ki bi nasedel junaku, ki tiči za tem
grmom. — Z imeni na dan! Pobožno zavij-
janje oči bo hitro razkrinkano!

— »Hlapec«. Štiri leta je trajalo, da
je dozorela v glavi našega »hlapca« mi-
sel, kako bi se mogel obregniti ob učiteljski
stan in ob posameznike, ki stoje v vo-
dilnih vrstah tega stanu, ter so se izpo-
stavljali ob Šusteršič - Lampe - Kalten-
egerjevih časih tako odločno tedanjemu
režimu, da je čestokrat na nitki visela
njh eksistenca. Posebno nevarni časi za
napredno učiteljstvo so bili ob svetovni
vojni. Njih voditelji so bili na cenzurni li-
sti, uvajale so se proti njim disciplinarne
preiskave imeli so hišne preiskave in iz
zanesljivega vira vemo, da so nameravali
konfirirati in suspendirati Jelenca, Gan-
gla, Dimnika, Šego i. dr. Kazalo ni dru-
gega, kakor onrjeti se usiljenega patrijo-
tizma in ga kazati ob prilikah v govoru
in pisavi. Sicer je bilo to pohujšanje za
naš narod, a bila je edina resilna bilka,
da niso bili poslani tja kam za Podlimbar-
skim. Da je bil ves ta avstrjski patrioti-
zem zgolj hinavščina, to je jasno. Takih
psevdonatrijotov je bilo dovelj v vseh
stanovih in brčkone na največ v učitelj-

re del! Srce moje je ostalo tisto, četudi je par-
krat že bilo na tem, da počni od velike — boli...

Želim le drugim več sreče v boju za ide-
ale svojega stanu, nego je tiste prisodila neiz-
prosna usoda meni.

Svoji obitelji, katere se spominja v pred-
stojemem pismu, je bil dober, skrben oče. Lju-
bezni do svojih dragih ni mnogo kazal na zu-
nat, hranil je ta biser globoko v srcu svojem
bolj sam za se.

Sovraštva Gradišnik ni poznal. Svojim na-
sprotnikom je odpustil vse, tudi onemu, ki mu
je pripravil toliko bridkih ur. Prijateljsko sta
zopet občevala.

Rodno zemljo je pokojnik iskreno ljubil.
Ah, kako se je veselil vsakega napredka, vsake-
ga uspeha. Višja gosposka ga je menda prav
radi tega imela zabelježenega pod »p. v.« Ko so
v Celju ob državnem prevratu l. 1918, zavirale
v prvič slovenske zastave in se je pomikala
impozantna povorka po ulicah z več sto zasta-
vicami je ginen vzklilnil: »Prijatelj, da sem jaz
še to doživel, zdaj rad umrjem.«

Gradišnika sem spoznal ob prvem Zavezi-
nem zborovanju v Ljubljani. Prijateljstvo sva
sklenila pri prvem Zavezinem zborovanju v Go-
rici. Na okoliški šoli v Celju je bil ta vzor učitelja
24 let moj voditelj in zvest prijatelj. Ves ta
čas sva bila skupaj pri delu, skupaj v prostem
času, skupaj doma, skupaj na zborovanjih, sku-
paj po tujem svetu. Dan za dnem sva živela

»p. v.« — politisch verdächtig.

v najlepšem soglasju. Nobena sila ni mogla ska-
liti najinega tako lepega soglasja. Tako zvesto
vdanih prijateljev je le malo. Z mano se je
smehljaj in z mano vred je bil srečen, kadar se
je meni nasmešnilo solnce sreče. Zvesto mi je
stal ob strani, kadar sem zaječal pod trdimi
udarci neizprosne usode. Razumel me je, kadar
sem postal gostobeseden: razumel me je, kadar
sem molčal. Kadar se je meni porosilo oko, po-
rosilo se je oko tudi njemu. Tolažilne njegove be-
sede so vselej blagodejno učinkovale.

Zadnja leta je začel Gradišnik tožiti, da ga
zapuščajo moči, ker le malo ali nič ne spi. Bilo
je opaziti spremembo, pa za nekaj tednov se je
zopet obrnilo na bolje. Da bi ga utegnili tako
hitro izgubiti, na to nihče ni mislil ni. Zdravnik mu
je nasvetoval Lassnitzhöhe radi premembe zra-
ka in miru. Gradišnik ni rad zapustil doma. Zad-
njo konferenco je vodil meseca novembra 1920.
Poslovil se je od nas, češ, da je to menda zad-
nja konferenca, katero on vodi. Tesno nam je
bilo pri srcu, akoravno smo upali, da se nam
povrne zdrav nazaj. Motili smo se.

Srce, ki je tako vroče in čuteče bilo za
dobrobit šole in učiteljstva, za blagor naroda in
domovine, to srce je nehalo biti. Skromni spo-
menik, katerega so postavili hvaležni tovariši iz
širne nove naše domovine nam kaže kraj, kjer
počivajo zemeljski ostanki nesebično delavnega
učitelja, najčistejšega značaja. Blagostovljena
mu naj bo zemlja domača.

Slava njegovemu spominu!

Fran Krajnc.

Prva slovenska uradna učiteljska konferenca v Prekmurju.

Dne 23. septembra se je vršila v Mur-
ski Soboti prva uradna konferenca celo-
kuncna učiteljstva v Prekmurju. V zve-
slem in nadpolnim pričakovanjem smo
se zbrali ta dan v prostorni, okrašeni te-
lovadnici, da si pogledamo osebno v oči,
da si podamo roke da se spoznamo kot
čani istega poklica kot bratje in sestre
istega naroda, kot državljani iste očet-
njave. Velepomemben zgodovinski dan.

Okrajni šolski nadzornik, g. Rado
Jurko, otvori nekoliko po 9. uri konferen-
co s pozdravnim nagovorom prisotnemu
dvornemu svetniku ter višjemu šolskemu
nadzorniku g. Engelbertu Ganglu, okraj-
nemu gl. g. dr. Lipovšku, okr. šol. nadz.
g. Finku ter zbranemu učiteljstvu. Kralja
Petra Osvoboditelja se spominimo s tri-
kratnim »Slava«. Njih. Veličanstvoma
kralju Aleksandru in kraljici odpodlje učitelj-
stvo vdanostno brzojavko ter zapoje
»Bože pravde«. Namestnikom imenuje g.
predsednik tov. Avg. Požegaria ter Jos.
Titana, zapisnikarjem pa se določita tov.
Čuček in ga. Prelogova.

Predsednik Jurko podaja v obšir-
nem poročilu o splošnih opaznih pedagog.
didakt. in administrativnega značaja. Kot
dolgoletni praktik v šolskem delu in
upravnih zadevah poda obilico miglajev
in nasvetov ki bi naj odstranili razne ne-
dostanke pri našem delu. Povdarja poseb-
no, da sicer priznava in upošteva šte-
vilne zapreke in ovire šolskih uspehov,
da pa vsekakor zamore učiteljeva dosled-
nost in vnema v poklicni zvestobi mar-
sikal paralizirati. Da bi rodili stvarni in
resni opomini obilnega sadu!

Za poročilom gosp. predsednika sledi
podajanje tov. g. Spragerja, naduč. v
Beččin ki razpravlja o glavnih temi:
»Delovanje prekm. učiteljstva
v šoli in zunaj nje v smislu na-
rodnega ujedinjenja in držav-
ne misli.« Z napeto pozornostjo sledijo
poslušalci izbornemu referatu. Podrobno
in vsestransko pogovori referent šolske
in izvenšolske možnosti, ozir. ovire naše-
ga dela v smislu teme. Splošno je uga'al

nasvet, da pospešimo delo ujedinjenja s
spoznavanjem mladine potom popisova-
nja, torej z organiziranjem prijateljstva
med jugoslovansko mladino. Številne te-
ze iz obsežnega gradiva obveljajo z bur-
nim odobravanjem. Tov. Avg. Požegar
pripomi, da je proces ujedinjenja ojašan
potom altruizma ki dopušča medsebojne
koncesije, katerih današnji politični in
gospodarski egoizem ne pozna. Medse-
bojna odvisnost nam nalaga medsebojno
dolžnost obzirnosti in strpnosti. Človeška
družba ne sme biti družba mrzlih kalku-
lantov, ampak družba gorkih poznaval-
cev človeške osebe. Torej več altruizma
v mišljenju čustvovanju in dejanju.

Sledi referat tov. g. Kontlerja: »Ka-
ko na se vzgaja šolska mladi-
na madjarske in nemške narod-
nosti, da vzljubi jugoslovansko
državo kot svojo domovino.«
Tov. g. Kontler je prekmurski do-
mačin, ki pozna trdo zgodovino svoje
krajin. Tembolji ljubi svoj dom, narod in
državo. V pesniško lepi obliki razvija
vznešeno vsebino svojega poročila ter od-
krije z naravno resničnim čustvovanjem
vse svoje notranje vezi do rodne zemlje
— do naroda, Navdušuje vedno bolj in
višje za ljubo našo očetnjavo. Srečna
mladina srečni dorasli, ki imate priliko
uživati duševno občevanje s takim domo-
in rodoljubom. G. Kontler žanje splošno
priznanje.

Nato povzame g. dv. sv. Gangl besed-
do. Globoka resnoba se nas loti ob vele-
pomembnem nagovoru. Mogočna pomem-
bnost besed nam seza v um in srce naše.
Užitek takšnega govora doživlja človek
le redko. »Nikdo ni nadomestljiv med
nami, pravi g. govornik — s povzdign-
jenim glasom. In res, tako je! Vsakdo
ima svoje mesto v človeški družbi vsak-
do sam je v svoji veljave, ki jo meri-
mo le z delom, z delom, ki donaja splošno
zadovoljnost in srečo. Naša mlada država
je velika in mnogo dela nas čaka. Domo-
vina in narod nas kliče da zastavimo
vse svoje telesne in duševne moči, da

za njegovo izobraževanje. — In to ljubezen
je imel naš nepozabni tovariš v največji meri. Ni
ga več med nami, toda njegov spomin živi, živi
duh njegovih idej in nazorov, živi volja in ener-
gija do dela, ki jo je vžil v svoje učence in svo-
je tovariše.

Tiho, mirno a smoteno in plodonosno je
bilo njegovo delovanje. S svojim delom se je po-
stavil sam najlepši spomenik.

Kakšen spomenik pa naj mu postavimo mi,
njegovi tovariši? Papir strojni, kamen je miz-
zel. —

V svoja srca mu postavimo spomenik, v
srca naše mladine ga vsajajmo, — spomenik lju-
bezni, tisto svetlino, za katero so umirali in še
v smrti verovali boritelji za naše narodno osvo-
bojenje — naši narodni mučeniki — v slavni,
mogočni in ujedinjeni dom. —

Vsak dan sadimo, vsako uro prilivajmo, da
ga prepletejo skozinsko korenine in korenine
— da se zrastejo v en sam velikanski spomenik,
ki bo še poznim rodovom pričal o domovinski
ljubezni in plodonosnem delovanju jugoslovans-
kega učiteljstva.

Počivaj v miru, nepozabni naš Vinko, lahka
Ti zemljica Jugoslovanska! —

—*—

postanemo močni in srečni. Skrb za iz-
obrazbo naroda imamo v prvi vrsti učitelji
— učiteljice. I to moramo biti sami
dovolj vneti in skrbni. Mi smo nade tro-
jedinega naroda, ki jo najlažje spolnjuje-
mo, ako smo sami duševno ujedinjeni,
ujedinjeni v smeri: »vse za narod, dom
in očetnjavo.«

Med predlogi je najvažnejši oni, ki
želi skorajšnjo ureditev vprašanja šol.
zemljišč v Prekmurju. Tov. g. Gaberc sli-
ka prav temperamentno predmetne raz-
mere, okr. gl. g. Lipovšek pa izjavi, da to
vprašanje radi pravnih težkoč še čaka
rešitve.

Ukr. š. nadz. zaključí konferenco z
iskreno željo, da bi bila močen pogon k
smotrenemu delu na polju šolstva in pro-
svete sploh. Tov. Požegar izreče koneč-
no zahvalo in veselje na lepi uspešnosti
konference, ki bo sigurno ojačila in poži-
vila poklicni idealizem prekmurskega
učiteljstva.

Tovariši, tovarišice! Nikar kolebati
semtertja! Vsega ne moremo, kar zahteva
ali želi široki svet. Eden cilj imamo vsi:
»Delajmo in skrbimo za domovino, ki
dela in skrbi za nas!«

Neodrešena domovina.

—r Slovensko šolsko društvo v Ce-
lovcu, Vetrinjsko obmestje 26/1., levo, je
povodom druge obletnice plebiscita ob-
novilo svoje delo. V prvi vrsti zbira da-
rove, ki se bodo redno izkazovali v »Ko-
roškem Slovcu«. S. Š. D. ima enak
namen, kakor družba sv. Cirila in Me-
toda.

—r Spomenik na grob. Skoraj po
treh dolgih letih se je moglo končno od-
dolžiti učiteljstvo postojanskega okraja,
ki je postavilo dne 12. oktobra t. l. v
Zagorju na Krasu na grob spomenik eni
izmed najboljših in najvestnejših naših
tovarišic — ranjki učiteljici Marici Do-
vganovi. Pri tem činu stanovske pietete
se je zbralo 35 tovarišev(-ic). — Blaga
rajnika Marica je bila rojena v Ljubljani
l. 1875. ter nastopila po dovršenih študi-
jah prvo službo l. 1895. na Blokah pri
Cerknici, odkoder je prišla na lastno
prošnjo v Zagorje na Krasu l. 1897., kjer
je potem službovala ves čas do svoje za-
lžbog mnogo prezgodnje smrti dne 21. ja-
nuarja l. 1919. — Pokojnica je bila vzor
prave slovenske učiteljice, ki je z vso
vnemo poučevala njej izročeno deco.
Delovala pa je tudi izven šole pri mnogih
narodnih prireditvah, vsled česar jo
imajo v najboljšem spominu ohranjeno
predvsem prebivalci zagorske šolske
občine. Marica Dovganova pa je bila ob-
enem naša najboljša tovarišica; kajti ni
ga bilo zborovanja, ki bi ga ne bila pose-
tila. Ohranimo jo zato v najboljšem spo-
minu zlasti tovarišice, ki naj bi jo po-
snemale predvsem v delavnosti in vnemi
za narod in domovino!

Trgovsko-obrtno in kmetijsko šolstvo.

—t Dolg »Odbora za obrtno-nadalje-
valne šole v Ljubljani učiteljstvu. Četr-
ti mesec že poteka, kar je dolžan gori ome-
njeni odbor učiteljstvu v Ljubljani plačo
za zadnji mesec pouka in voditeljem vod-
stveno nagrado celo za celo leto. Kljub
temu pa se odbor niti ne zgane, da bi iz-
plačal učiteljstvu zaslužek. To je vendar
višek sramote da je sploh mogoče tako
postopanje. Obrtnik zahteva za vsako
delo takoj plačilo in tudi pri učiteljstvu ne
dela izjeme. Čudno, da vlada ta malomar-
nost samo v Ljubljani, medtem ko v dru-
gih krajih ni takih zanikernih malomarno-
sti. Najprimernejši odgovor bi bil, da bi
oddalo učiteljstvo zadevo kakemu odvet-
niku da iztirja denar sodniško in da v
bodoče zahteva plačilo v naprej.

—t Nov nadzornik za obrtno-nada-
ljevalne šole. Ker je dosežani nadzornik
obrotno-nadaljevalnih šol v Sloveniji gosp.
univerzitetni profesor inž. J. Foerster od-
ložil nadzorstvo teh šol, je oddelek mini-
strstva trgovine in industrije imenoval g.
Mihaela Presla, prof. na tehniški
srednji šoli v Ljubljani, za nadzornika
imenovanih šol.

—t Vprašanje obrtno-nadaljevalne
šole v Kočevju. Obrtno-nadaljevalne šole
tudi letos še niso otvorili. To pa zato, ker
zahtevajo Nemci v njej nemški učni je-
zik, Slovenci pa seveda slovenskega.
Dokler se ne doseže sporazum, mora biti
obrotna mladina brez tako potrebnega po-
uka. — Ali je res obzirnost na naši stra-
ni tako velika, da mora zaradi nemške
nestrpnosti trpeti naš naraščaj?

Iz Jugoslavije.

— Pojasnilo: Ravnatelj meščanske šole v
Trzinu g. Albin Lajovic, priobčil je v 228 štev.
»Napreja« z dne 10. oktobra članek pod naslo-

vom: »Se blejske resolucije učiteljstva«. V sredi
predzadnjega odstavka navaja sledeče trditve:
»Treba bo povedati, da naj se, če se že mora
varčevati pri vseh mogočih stvareh, ukinejo do-
pusti vsem, ki so kot n. pr. nadučitelj M. iz Tr-
sta na dopustu s polno plačo za to, da opravlja
posle tajnika na konservatoriju, kjer ima mastno
plačo, posle tajnika pri »Jugoslovnski Matici«,
kjer ima še mastnejšo plačo, torej tri plače naen-
krat, učiteljica ženskih ročnih del pa dobi, kot
poroča »Učit. Tovariš« za tridesetletno službova-
nje 12¹/₂ Din na teden za osem tedenskih ur.«

Te Lajevičeve trditve se nanašajo na podpisane-
ca. Ne radi sebe, ampak radi Jugoslovnske Ma-
tice jih ugotavljam in povdarjam sledeče. — Po
svojem odhodu s Koroške, 29. oktobra 1920 sem
se trenutno, ker sem bil brez učnega mesta na-
selil v Kranju. Takoj na to, so me naprosili raz-
ni gospodje, ki so ustanovili Jugoslovnsko Ma-
tico, da bi prevzel tajništvo Jugoslovnske Ma-
tice ter jo organiziral v Sloveniji. Dne 8. decem-
bra je dobila Jugoslovnska Matica, tako od po-
verjenjstva za uk in bogočastje, kakor tudi od
Višjega šolskega sveta zagotovilo, da se mi da
za delovanje pri Jugoslovnski Matici trileten
dopust. Nato sem dne 17. januarja 1921 stopil v
pisarno Jugoslovnske Matice. Od tega časa pa
do konca majnika sem živel s svojo družino v
Kranju, deloma pa sam v Ljubljani in se vozil s
Kranja v Ljubljano pa zopet nazaj. Za ta čas mi
je priznal odbor, vsled dvojnega gospodinjstva
dnevnic 50 K, kakor so imeli takrat enake ali
višje dnevnic vsi državni nastavljeni s dvo-
nim gospodinjstvom. Te dnevnic, prejele za me-
sece februar, marec, april in delno za januar in
maj, so moja edina plača, katero sem prejel od
Jugoslovnske Matice do danes. V prvi polovici
leta 1921. je poslovala v Ljubljani vladna komi-
sija, koji so bile poverjene predpriprave za prev-
zem konservatorija Glasbene Matice v Ljubljani
v državno upravo. Poleg notranje uredbe imela
je ta komisija, kateri je predsedoval rektor uni-
verze dr. Gojmir Krek tudi nalog, staviti vse
terno predloge za imenovanje osebja na držav-
nem konservatoriju. Ker sem bil predlagan od
te komisije kot edini za administrativno vod-
stvo konservatorija, sem vstopil dne 15. maja
1921 z dovoljenjem naše naučne uprave v pi-
sarno »Glasbene Matice«, da se vplejem v ad-
ministrativne posle. Vsled štedenja v državnem
proračunu se podržavljenje konservatorija ni iz-
vršilo, ostal pa sem vsled želje odbora »Glas-
bene Matice« in ravnateljstva konservatorija še
nadalje v pisarni »Glasbene Matice« ter preje-
mam za ta posel nagrado. Po mojem skromnem
mnenju sem za to nagrado upravičen, ker delam
dnevno najmanj 10 ur skupno, deloma v pisarni
Jugoslovnske Matice, deloma pa v pisarni kon-
servatorija. Dne 1. septembra letošnjega leta pa
so mi bile ukinjene draginske doklade, tako, da
prejemam sedaj od svoje učiteljske plače le 335
Din in skupno z nagrado pri Glasbeni Matici pa
manj, kakor pa bi prejemal učiteljske plače mor-
da le za 4—5 ur dnevnega dela. Toliko resnici na
lubo. — Od gospoda ravnatelja pričakujem, da
verjame mojemu pojasnilu, v nasprotnem stuča-
ju pa naj se obrne na pokrajinski odbor Jugoslo-
venske Matice odnosno na odbor Glasbene Ma-
tice v Ljubljani. Ker pa sem prepričan, da je tu-
di član Jugoslovnske Matice, so mu na razpolo-
go vse Matične blagajniške knjige, da se iz njih
prepriča o resničnosti moje »še mastnejše plače
pri Jugoslovnski Matici.« — V Ljubljani, dne
10. oktobra 1922. — Karel Mahkota.

— Z imeni na dan! Klerikalno časo-
pisje že nekaj časa rogovili v javnosti z
nekimi namišljenimi disciplinarnimi pre-
mestitvami na bivšem Štajerskem, ne
pove pa nobenih imen in konkretnih po-
datkov. To jezuitsko zavijanje oči in »fo-
panje« javnosti se vrši že nekaj dni in si-
stematično. V zadnjem času pa se sklicu-
je tudi na naš list. Ker nam o zadevi ni
ničesar znanega, pozivamo navedene li-
ste, da naj pridejo kar z imeni na dan in
konkretnimi slučaji. Na tako naivno-zlob-
no rogovilenje in ribarenje v kalnem pa
smo prepričani, da ne bo dobiti nobenega
kalina. ki bi nasedel junaku, ki tiči za tem
grmom. — Z imeni na dan! Pobožno zavij-
janje oči bo hitro razkrinkano!

— »Hlapec«. Štiri leta je trajalo, da
je dozorela v glavi našega »hlapca« mi-
sel, kako bi se mogel obregniti ob učiteljski
stan in ob posameznike, ki stoje v vo-
dilnih vrstah tega stanu, ter so se izpo-
stavljali ob Šusteršič - Lampe - Kalten-
egerjevih časih tako odločno tedanjemu
režimu, da je čestokrat na nitki visela
njh eksistenca. Posebno nevarni časi za
napredno učiteljstvo so bili ob svetovni
vojni. Njih voditelji so bili na cenzurni li-
sti, uvajale so se proti njim disciplinarne
preiskave imeli so hišne preiskave in iz
zanesljivega vira vemo, da so nameravali
konfirirati in suspendirati Jelenca, Gan-
gla, Dimnika, Šego i. dr. Kazalo ni dru-
gega, kakor onrjeti se usiljenega patrijotizma
in ga kazati ob prilikah v govoru
in pisavi. Sicer je bilo to pohujšanje za
naš narod, a bila je edina resilna bilka,
da niso bili poslani tja kam za Podlimbar-
skim. Da je bil ves ta avstrjski patrioti-
zem zgolj hinavščina, to je jasno. Takih
psevdonatrijotov je bilo dovelj v vseh
stanovih in brčkone na največ v učitelj-